

ТРУДОВОЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

УДК 343.163:349.22(477)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПРАЦІВНИКА ПРОКУРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ОСТАННІХ РЕФОРМ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В ЦЬЙ СФЕРІ

Іван БІЛЧЕНКО,

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін, господарського та трудового права юридичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

SUMMARY

The article is devoted to a general analysis of the innovations of the Law of Ukraine "On Prosecution" as of October 14, 2014 № 1697-VII concerning the prosecutors' legal labor relations. A brief description of the legal status of Qualification and Disciplinary Commission of prosecutors as a special body that organizes and coordinates the procedure of employment of persons to the positions in the prosecution is given. The author also analyzes the stages of recruitment for positions in the prosecutor's office. The features of special legal labor capacity of those persons who wish to hold office in the prosecution are defined. The set of facts is analyzed as the ground of labor relations with prosecutors to arise.

Key words: prosecutor, employment, labor relations, special labor capacity, set of facts.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена загальному аналізу основних новел Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII щодо правового регулювання трудових відносин працівника прокуратури. Надається коротка характеристика правового статусу кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів як спеціального органу, що організує та координує процедуру працевлаштування осіб на посади в органах прокуратури. Автором також проаналізовані етапи добору кадрів на посади в органах прокуратури. Визначаються ознаки спеціальної трудової правосуб'єктності осіб, які бажають зайняти посади в органах прокуратури, надається аналіз фактичного складу як підстави виникнення трудових правовідносин працівника прокуратури.

Ключові слова: працівник прокуратури, працевлаштування, трудові правовідносини, спеціальна трудова правосуб'єктність, фактичний склад.

Постановка проблеми. Відповідно до ст. 121 Конституції України прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються такі завдання: 1) підтримання державного обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4) нагляд за додержанням законів під час виконання судових рішень у кримінальних справах, а також під час застосування інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; 5) нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів із цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими й службовими особами [1]. З 26 жовтня 2014 року набули чинності окремі положення нового Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII, який повністю набуває чинності з квітня 2015 року [2]. Зазначений нормативний акт принципово змінив підхід до порядку працевлаштування працівників прокуратури.

Актуальність теми дослідження обумовлена насамперед тим, що внесені законодавчі зміни є найновішими та потребують аналізу, крім того, вказаний нормативно-правовий акт принципово змінює не тільки загальну організацію роботи прокуратури в Україні, а й правове регулювання трудових правовідносин працівників прокуратури.

Окремі питання, пов'язані з аналізом трудових відносин працівників прокуратури, ставали предметом дослі-

дження на монографічному рівні деякими представниками науки трудового права. Зокрема, особливості правового регулювання трудової діяльності та захисту трудових прав працівників прокуратури розглядали К.О. Кизименко, Р.В. Татарінов, О.О. Шевцов, особливості правового статусу працівника прокуратури як суб'єкта трудового права вивчав А.В. Акуліч, особливості реалізації трудових прав працівниками прокуратури були проаналізовані в роботах В.В. Грюка. Однак у контексті останніх законодавчих змін питання правового регулювання трудових відносин працівника прокуратури потребують проведення нового дослідження.

Метою та завданням статті є з'ясування принципових змін в правовому регулюванні трудових правовідносин працівника прокуратури в контексті прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII.

Виклад основного матеріалу. *Вимоги до особи, яка бажає зайняти посаду працівника прокуратури.* Теорія трудового права оперує поняттям трудової праводієздатності (трудова правосуб'єктності) як категорії, що характеризує одночасно наявність в особи права на працю та можливість реалізації цього права. М.Г. Александров вказував, що трудова праводієздатність є єдиною властивістю, що надається трудовим правом фізичній особі, на відміну від цивільного права, де, як відомо, правоздатність і дієздатність являють собою різні правові властивості суб'єкта і правоздатністю можуть володіти недієздатні люди [3, с. 172–173].

Крім того, виділяється загальна та спеціальна трудова правосуб'єктність. К.Ю. Мельник звертає увагу, що сьогодні можна говорити лише про наявність одного критерію загальної трудової правосуб'єктності працівника – вікового. Однак для кандидатів на зайняття певних посад національне законодавство встановлює додаткові вимоги. Відповідні вимоги обумовлені особливістю видів трудової діяльності. Це можуть бути вимоги щодо віку, освіти, стану здоров'я, стажу роботи, ділових та моральних якостей, фізичної та психологічної підготовки тощо. Зазначене в юридичній літературі отримало назву «спеціальна трудова правосуб'єктність» [4, с. 619]. Л.І. Лазор зазначає, що спеціальна трудова правосуб'єктність характеризується не тільки віковими, а й іншими факторами [5, с. 9].

Аналіз приписів нового Закону України «Про прокуратуру» свідчить про визначення законодавцем спеціальної трудової правосуб'єктності для осіб, що бажають займати посади в органах прокуратури (ст. 27). Більше того, вказані ознаки різняться щодо окремих категорій посад.

Так, зазначений нормативно-правовий акт визначає такі критерії для осіб, що бажають замінити посаду прокурора місцевої прокуратури.

По-перше, така особа має належати до громадянства України (жодні виключення не передбачені; строк перебування в громадянстві та підстави його набуття також не передбачаються).

По-друге, ознакою спеціальної трудової правосуб'єктністю є наявність в особи вищої юридичної освіти. Цей критерій ст. 27 нормативно-правового акта, що аналізується, конкретизує, встановлюючи, що для цілей цього закону вищою юридичною освітою визнається: 1) освіта, здобута в Україні (або на території колишнього СРСР до 1 грудня 1991 року) за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра; 2) вища юридична освіта за відповідним освітньо-кваліфікаційним рівнем, здобута в іноземних державах та визнана в Україні в установленому законом порядку.

По-третє, прокурором місцевої прокуратури може бути призначена особа, що має стаж роботи в галузі права не менше двох років. При цьому стажем роботи в галузі права є стаж роботи особи за спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра.

По-четверте, така особа має володіти державною мовою, тобто українською.

Прокурором регіональної прокуратури, відповідно до ч. 2 ст. 27 вказаного нормативно-правового акта, може бути призначена особа, яка, крім вищевказаних ознак, має стаж роботи на посаді прокурора не менше трьох років.

Прокурором Генеральної прокуратури України, відповідно до ч. 3 ст. 27 нового Закону України «Про прокуратуру», може бути призначена особа, яка, крім вищевказаних ознак, має стаж роботи на посаді прокурора не менше п'яти років.

Крім того, ч. 5 ст. 27 Закону України «Про прокуратуру» визначає додатково такі ознаки спеціальної трудової правосуб'єктності працівника прокуратури: 1) наявність повної дієздатності (тобто особа не повинна бути визначена судом обмежено дієздатною чи недієздатною); 2) наявність задовільного для виконання обов'язків прокурора стану здоров'я; 3) відсутність незнятої чи непогашеної судимості та відсутність адміністративного стягнення за вчинення корупційного правопорушення.

Окрему групу працівників прокуратури складають військові прокурори. Особи, що бажають займати посади

військових прокурорів, повинні мати офіцерське звання, проходити військову службу чи перебувати в запасі та мати вищу юридичну освіту (ч. 4 ст. 27 Закону України «Про прокуратуру»).

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів. Новим Законом України «Про прокуратуру» передбачено створення спеціального колегіального органу – Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, який має визначати рівень фахової підготовки осіб, які виявили намір зайняти посаду прокурора, та вирішувати питання щодо дисциплінарної відповідальності, переведення та звільнення прокурорів із посади (ст. 73 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII).

Відповідно до ст. 74 цього ж нормативно-правового акта до складу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів входять одинадцять членів, які є громадянами України, мають вищу юридичну освіту та стаж роботи в галузі права не менше десяти років, з яких:

- 1) п'ять прокурорів призначає всеукраїнська конференція працівників прокуратури;
- 2) дві особи (учених) призначає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ;
- 3) одну особу (адвоката) призначає з'їзд адвокатів України;

4) три особи призначає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини за погодженням із комітетом Верховної Ради України, до предмету відання якого належить організація та діяльність органів прокуратури.

Членом Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів не може бути призначений народний депутат України, представник Кабінету Міністрів України, центрального чи місцевого органу виконавчої влади, науковий чи науково-педагогічний працівник Національної академії прокуратури України, іншого навчального закладу або наукової установи, що входять до сфери управління органів прокуратури, суддя, працівник правоохоронного органу чи органу державного нагляду (контролю), прокурор, який перебуває на адміністративній посаді, а також більше однієї особи із числа наукових та науково-педагогічних працівників одного й того ж навчального закладу чи наукової установи.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів є повноважною за умови призначення до її складу не менше дев'яти членів.

Строк повноважень члена Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів становить три роки. Одна й та ж сама особа не може здійснювати повноваження члена комісії два строки поспіль.

Член Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів не може одночасно бути членом Ради прокурорів України.

Добір кандидатів на посаду прокурора місцевої. Відповідно до ч. 1 ст. 28 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII добір кандидатів на посаду прокурора здійснюється на конкурсних засадах із числа осіб, що відповідають вищевказаним критеріям, за результатами кваліфікаційного іспиту. Заміщення посад має відбуватися в наступні етапи, що передбачається ст. 29 цього нормативно-правового акта:

1. Прийняття Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів рішення про проведення добору кандидатів на посаду прокурора, що розміщується на офіційному веб-сайті Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокуро-

рів, повинно містити виклад передбачених законом вимог, яким має відповідати кандидат на посаду прокурора, а також перелік документів, що подаються до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, і кінцевий термін їх подання.

2. Подання особами, які виявили бажання стати прокурором, до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів відповідної заяви та документів, визначених законодавством.

3. Здійснення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів на основі поданих кандидатами на посаду прокурора документів перевірки відповідності осіб вимогам, установленим до кандидата на посаду прокурора.

4. Складання особами, які відповідають установленим вимогам до кандидата на посаду прокурора, кваліфікаційного іспиту.

5. Оприлюднення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів на офіційному веб-сайті списку кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит.

6. Організація Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів спеціальної перевірки кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит.

7. Визначення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів рейтингу кандидатів на посаду прокурора серед осіб, які успішно склали кваліфікаційний іспит та щодо яких проведено спеціальну перевірку, а також зарахування їх до резерву на заміщення вакантних посад прокурорів.

8. Проходження кандидатом на посаду прокурора спеціальної підготовки в Національній академії прокуратури України.

9. Оголошення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів у разі відкриття вакантних посад прокурорів конкурсу на зайняття таких посад серед кандидатів, які перебувають у резерві та пройшли спеціальну підготовку.

10. Проведення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів конкурсу на зайняття вакантних посад прокурорів на основі рейтингу кандидатів.

11. Направлення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів подання керівнику місцевої прокуратури щодо призначення кандидата на посаду прокурора.

12. Призначення особи на посаду прокурора.

13. Складення особою присяги прокурора.

Таким чином, під час прийняття на роботу працівника прокуратури має місце фактичний склад. Теорія трудового права визначає, що згідно із загальним правилом підставою виникнення трудових правовідносин є одиничний юридичний факт у формі трудового договору. Однак у деяких випадках правові норми пов'язують виникнення трудових правовідносин не з одним юридичним фактом, яким є трудовий договір, а декількома. Складні юридичні факти ще прийнято називати фактичними складами, тобто сумою декількох одиничних фактів, яким норми права надають юридичного значення лише за наявності їх усіх у сукупності, оскільки саме в такому своєму комплексі вони породжують, змінюють чи припиняють правовідносини [6, с. 190–191]. Отже, усі вказані етапи добору кандидатів на посаду прокурора місцевої прокуратури являють собою єдиний фактичний склад, що є підставою для виникнення трудових правовідносин працівника прокуратури.

Кваліфікаційний іспит. Особливим елементом фактичного складу як підстави виникнення трудових правовідносин працівника прокуратури є складання кваліфікаційного іспиту. Відповідно до ст. 31 Закону України «Про прокура-

туру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII кваліфікаційний іспит проводиться з метою перевірки рівня теоретичних знань у галузі права, європейських стандартів у галузі захисту прав людини, володіння державною мовою, аналітичних здібностей кандидатів та практичних навичок, він складається з анонімного тестування та практичного завдання. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів повідомляє кандидатів на посаду прокурора, допущених до кваліфікаційного іспиту, про дату, час і місце його проведення не пізніше ніж за сім днів до визначеної дати.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів проводить кваліфікаційний іспит у спеціально відведеному для цього приміщенні. Перебіг кваліфікаційного іспиту фіксується за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису. Після кваліфікаційного іспиту Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів забезпечує перевірку робіт, визначає кількість балів, набраних кандидатами на посаду прокурора. Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів після отримання результатів кваліфікаційних іспитів визначає прохідний бал, який не може бути нижчим 60 відсотків максимально можливого бала.

Результати кваліфікаційного іспиту дійсні протягом трьох років. Особа, яка не складала кваліфікаційний іспит, може бути допущена до складання такого іспиту повторно не раніше ніж через рік.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів визначає рейтинг кандидатів на посаду прокурора відповідно до кількості балів, набраних кандидатами за результатами складання кваліфікаційного іспиту. Інформація про результати кваліфікаційного іспиту та місце кандидата на посаду прокурора в рейтингу є загальнодоступною і розміщується на офіційному веб-сайті Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів.

Спеціальна підготовка кандидата на посаду прокурора. Новелою Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII є необхідність проходження кандидатами на посаду прокурора спеціальної підготовки. У ст. 33 цього нормативно-правового акта передбачається, що кандидат на посаду прокурора проходить протягом одного року спеціальну підготовку в Національній академії прокуратури України з метою отримання знань та навичок практичної діяльності на посаді прокурора, складання процесуальних документів, вивчення правил прокурорської етики. Спеціальна підготовка завершується складанням кандидатом на посаду прокурора іспиту у вигляді анонімного тестування та практичного завдання.

У період проходження кандидатом на посаду прокурора спеціальної підготовки йому щомісячно виплачується стипендія не менше двох третин посадового окладу прокурора місцевої прокуратури.

За результатами проходження кандидатом на посаду прокурора спеціальної підготовки Національна академія прокуратури України приймає вмотивоване рішення про успішне чи неуспішне її проходження, копія якого вручається кандидату на посаду прокурора. Кандидат на посаду прокурора вважається таким, що успішно пройшов спеціальну підготовку, якщо за результатом іспиту отримав більше 50 відсотків максимально можливого бала.

Про результати проходження кандидатами на посаду прокурора спеціальної підготовки Національна академія прокуратури України повідомляє Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію прокурорів. Кандидат на посаду прокурора, який не пройшов спеціальну підготовку успішно, після закінчення строку на оскарження рішення Національної

академії прокуратури України (у разі, якщо скарга не була подана) або за результатами розгляду скарги, у задоволенні якої було відмовлено, виключається Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів із резерву на заміщення вакантних посад прокурорів.

Проведення конкурсу на зайняття вакантної посади. Відповідно до ст. 34 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII заміщення вакантних посад в органах прокуратури проходить на конкурсній основі. Про проведення конкурсу на зайняття вакантної посади прокурора (крім посади Генерального прокурора України) Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів розміщує відповідну інформацію на своєму офіційному веб-сайті не пізніше ніж за 10 днів до проведення конкурсу. В оголошенні про проведення конкурсу зазначаються орган прокуратури, де є вакантна посада прокурора, кількість таких посад та строк, протягом якого кандидати можуть подати заяву про участь у конкурсі. Кандидат на посаду прокурора, який перебуває в резерві та успішно пройшов спеціальну підготовку, може подати до настання визначеної Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів дати письмову заяву із зазначенням прокуратури, у якій кандидат бажає зайняти вакантну посаду прокурора.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів проводить конкурс на зайняття вакантних посад прокурора на підставі рейтингу кандидатів. У разі наявності в кандидатів однакової кількості балів перевага надається тому кандидату, який працював на тимчасово вакантній посаді прокурора або має більший стаж роботи в галузі права. За результатами конкурсу Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів надсилає керівникові відповідної прокуратури подання про призначення кандидата на посаду прокурора органу прокуратури, на зайняття вакантної посади в якому кандидат подавав заяву.

Висновки. Як короткий висновок до проведеного аналізу особливостей працевлаштування працівників про-

куратури в контексті проведеної в Україні реформи законодавства в цій галузі можна відзначити таке: за новим законодавством передбачається створення спеціального колегіального органу – Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, діяльність якого спрямована на організацію та координацію процесу добору кандидатів на посаду працівника прокуратури; передбачаються нові етапи в процедурі добору кандидатів на посаду працівника прокуратури, зокрема складання кваліфікаційного іспиту, проходження спеціальної підготовки кандидата на посаду прокурора, проведення конкурсу на зайняття вакантної посади.

Список використаної літератури

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про прокуратуру» : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
3. Александров Н.Г. Трудовое правоотношение / Н.Г. Александров. – М. : Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 1948. – 336 с.
4. Мельник К.Ю. Загальна та спеціальна трудова правосуб'єктність працівників/К.Ю.Мельник//Форум права. – 2012. – № 1. – С. 617–624. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2012_1_95.pdf.
5. Лазор Л.И. Правовое регулирование правосубъектности в сфере трудового права / Л.И. Лазор // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2010. – № 17. – С. 8–21. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/app_2010_17_1.pdf.
6. Трудове право України : [підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / С.М. Прилипка, О.М. Ярошенко, І.П. Жигалкін, В.А. Прудников. – 5-те вид., допов. – Х. : Право, 2014. – 760 с.